

Bijeenkomst Windpark Houten

Bijeenkomst donderdag 27 oktober 2016 met inwoners en andere belangstellenden.

Tijd: 20.00 – 21.50 uur.

Gespreksgroep: Van de direct omwonenden: Maurice Bakker, Patrick van Buuren, Henry Vermeulen.

Van de gemeente Houten: Michiel van Liere (wethouder van o.a. duurzaamheid), Aletta Barink (directeur strategie), Thijs van den Berg (duurzaamheid), Greetje Santing (communicatie).

Van Eneco: Frank Oomen (directeur operations), Mathieu Meijer (manager operations),

Saskia Streekstra (communicatie).

Aanwezig: ongeveer 50 personen.

Gespreksleider: Frank Peters.

Notulist: Peter Verhoeven (Notuleerservice Nederland).

1. Welkom

De gespreksleider van de avond heet om 20.05 uur iedereen van harte welkom namens de mensen van de gespreksgroep: de omwonendenvertegenwoordiging, de gemeente Houten en Eneco. Hij meldt dat op 26 oktober een bijeenkomst is geweest met de direct bij de windturbines betrokken bewoners in Houten. Het onderwerp van deze avond is het werk dat de gespreksgroep in de afgelopen maanden heeft verricht. De leden zullen vertellen wat ze hebben besproken en welke oplossingen zij zien. Die oplossingsrichtingen zijn géén besluiten. Die komen later. Bewoners kunnen nog aanvullingen geven, nieuwe oplossingen aandragen, vragen stellen of opmerkingen maken. Na afloop is er een informeel vervolg, waarbij ieder in gesprek kan gaan met de leden van de gespreksgroep.

2. Vertrekpunt bijeenkomst vanuit drie perspectieven

De gespreksleider stelt de leden van de drie gesprekspartijen voor. Hij geeft eerst het woord aan de vertegenwoordiger van de omwonenden.

De omwonendenvertegenwoordiging vertelt dat de leden van de gespreksgroep van ver komen. Het heeft lang geduurd en in die tijd hebben zij weinig tot niets laten horen. Bij het uitkomen van het evaluatierapport overheerste bij de omwonenden de gedachte dat gemeente en Eneco gefaald hadden en dat er daadwerkelijk overlast was. Ze wilden nog met iedereen praten, maar niet met de wethouder. De raadsvergadering van 24 november 2015 gaf de wethouder de opdracht om met een oplossing te komen. Er is een verkenners gekomen, Dick Allewijn. Die heeft de hele groep rond de tafel gekregen en heeft de enorme afstand tussen de deelnemers kunnen overbruggen. Als mediator heeft hij de groep verder begeleid. Zij gingen aan het werk met twee opdrachten: herstel van vertrouwen en herstel van de nachtrust. Kwaliteit ging daarbij vóór snelheid. Het begin was emotioneel en ging over alles wat tot dan toe gebeurd was. In de vervolggesprekken liet men het verleden rusten en ging inventariseren welke belangen de verschillende partijen hadden. Dat leidde tot een andere houding en de notie dat niet alleen gemeente en Eneco in waren voor duurzame energie, maar de bewoners ook. In plaats van tegen elkaar te vechten over het probleem, werd het samen vechten tegen het probleem. Er werden in totaal zes belangen getraceerd: nachtrust, vertrouwen handhaafbaarheid, hernieuwbare energie, haalbaarheid en financiën. Die omschakeling heeft tijd gekost. Bovendien hadden de omwonenden overdag drukke banen en veel gesprekken hebben plaatsgevonden in de avonden en weekenden. Het hele proces heeft negen maanden gekost. Nu is het zover dat alle nodige informatie aanwezig is. De gespreksgroep komt daar nu mee naar buiten en anderen krijgen de gelegenheid aan te haken.

Een van de leden van de omwonendenvertegenwoordiging verklaart dat hij in het begin ook gespannen was. Ze voelden zich benadeeld. Vanuit die slachtofferrol was het moeilijk om tot elkaar te komen, maar dat is uiteindelijk toch gelukt. Intussen waren er harde woorden gevallen. Daarna konden ze samen naar de problemen kijken. Gemeente en Eneco hebben datzelfde proces moeten doorlopen. De geheimhouding die was opgelegd is goed geweest om in alle rust vooruit te kunnen, hoewel er wel druk van buitenaf was.

Een ander van de omwonendenvertegenwoordiging zegt dat de drie omwonenden het ook niet altijd eens waren. Ze hebben er zeker veel tijd in gestoken, ook hun partners en families. Soms leek het op de bijeenkomsten wel op een vulkaan. De omwonenden zijn zelfs een keer niet op komen dagen. Er bleek wel altijd weer een volgende dag te zijn, waarop men weer verder kon.

Bijeenkomst Windpark Houten

Bijeenkomst donderdag 27 oktober 2016 met inwoners en andere belangstellenden.

De wethouder weet nog dat alles spaak liep op de avond in december 2013, waar de standpunten zo ver uiteen lagen dat men elkaar niet meer kon vinden. Daar is ook het contact verbroken tussen de partijen onderling, ook tussen gemeente en inwoners. In het raadsbesluit van 2001 staat dat na de inwerkingtreding van het eerste windpark een evaluatie zal volgen. Hij heeft dan ook een onafhankelijke partij ingeschakeld die met een zeer kritisch rapport kwam. De raad heeft hem met twee opdrachten op pad gestuurd: geef de inwoners hun nachtrust terug en werk aan herstel van vertrouwen bij de mensen in de wijk. Dat vond hij erg moeilijk, zeker ook omdat hij als gesprekspartner ongewenst was verklaard. De wethouder heeft veel energie gestoken in het weer om de tafel krijgen van alle partijen. Gelukkig liep dat dankzij Dick Allewijn beter dan gevreesd: het gesprek ging door. Bij conflicthantering geldt dat men niet over de inhoud kan praten, als niet eerst aan de relatie gewerkt is. Er is veel energie in de bijeenkomsten gaan zitten. Er is veel ingeslikt of juist uitgespuugd. Wat hij persoonlijk erg naar vond, was dat de maatwerkvoorschriften die de gemeente in 2007 had bedacht om de inwoners maximale bescherming te geven, volgens het evaluatierapport averechts hebben gewerkt.

Eneco gelooft in de missie van duurzame energie voor iedereen. Dat probeert zij als een goede buur in samenwerking met de omgeving te doen. Eneco vat dat samen in de slogan "duurzaam, decentraal en samen". In dit geval is dat niet erg geslaagd. Eneco zag de omwonenden alleen nog maar in de rechtszaal, via Twitter en tot slot helemaal niet meer. Eneco was blij toen de gesprekken weer begonnen. Er ontstond weer een broos vertrouwen, men kon over oplossingen gaan praten en elkaars belangen erkennen. Dan werkt men weer aan het positieve in plaats van aan het negatieve.

3. Presentatie oplossingsrichtingen

De gespreksleider begrijpt hoe de zoektocht verlopen is en dat de zaal benieuwd is naar wat dat nu heeft opgeleverd. Daarvoor geeft hij de bewonersvertegenwoordiging het woord.

Deze zegt dat de gespreksgroep voor het zoeken naar oplossingen begonnen is met een brainstorm om eerst de belangen van de partijen in kaart te brengen. Verder zochten ze naar oplossingsrichtingen. De meest extreme oplossingen waren aan de ene kant: windturbines weg, en aan de andere kant: huizen weg. Tussen beide extremen vonden ze andere oplossingsrichtingen, die – naar het midden toe – steeds meer voor alle partijen aanvaardbaar waren. Als de windturbines weg moeten, kost dat 9 miljoen euro en heeft de gemeente geen productie van duurzame energie. Dat is voor geen van de partijen aanvaardbaar. Als de ongeveer honderd woningen weg moeten, kost dat 30 miljoen euro. De dichtstbijzijnde turbine (of twee) verplaatsen naar de andere kant van de snelweg is ook het probleem verplaatsen. Niet alle bewoners zijn dan tevreden, planologisch kost zoiets vijf jaar en de provincie staat ook niet te juichen. Alle drie turbines weg en vijf nieuwe langs de A27 levert dezelfde problemen op en duurt nog langer. Een of meer turbines 's nachts stilzetten levert minder energie op. Het isoleren van de slaapkamers kost een half miljoen. Bij elke oplossingsrichting is gekeken of de verschillende belangen niet geschaad werden.

De gespreksgroep heeft enkele maatregelen gevonden die wel uitvoerbaar bleken. Zo wordt de bromtoon onderzocht. Het is duidelijk dat die van een windturbine komt, ook als de wieken stilstaan. De oorzaak is nog niet gevonden. Daarnaast kunnen op de wieken plastic uitsteeksels – zogenoemde 'uilenveren' – worden aangebracht, die het geluid verminderen. Er is ook een nachtprogramma ontwikkeld, waardoor de turbines in de nacht zachter draaien. Die maatregelen bij elkaar zullen zorgen voor een halvering van het geluid. Overdag kunnen ze harder draaien en zo meer elektriciteit opwekken. De winst gaat in een Omgevingsfondsomgevingsfonds, waarin ook de gemeente geld stort, en waaruit voorzieningen rond de turbines betaald worden. Wat er met dat geld gaat gebeuren, mogen de bewoners bedenken. Er zijn nog meer opties.

De gespreksgroep zal alle informatie open en transparant houden en voor iedereen verifieerbaar. Wie vragen heeft, kan die altijd stellen. Hij krijgt antwoord.

Eneco stelt dat de gespreksgroep bij de weging van de wederzijdse belangen altijd gegaan is voor een win-win-winsituatie. Alle partijen moesten er baat bij hebben. Zo heeft de groep ook gekeken naar de

Bijeenkomst Windpark Houten

Bijeenkomst donderdag 27 oktober 2016 met inwoners en andere belangstellenden.

zogenoemde uilenveren. Nachtjagers zoals uilen vliegen geruisloos. Dat komt door de bouw van hun veren. Ingenieurs hebben plastic vingers ontworpen die op de wieken komen te staan en die net als de uilenveren het geruis dempen. Die techniek komt ook in Houten.

Het Houtense programma voor het geluid en de slagschaduw van de turbines is opgezet met de strengste maatwerkvoorschriften, maar het werkt niet. De molens staan vaak stil. In een theoretisch model is de geluidsdruk van de turbines op de woninggevels berekend bij verschillende windsnelheden. Boven een bepaalde snelheid wordt de turbine stilgezet. Het vervelende is dat bij klachten niet duidelijk is uit te leggen waarom het geluid binnen de afgesproken normen blijft. Bovendien kent de regeling alleen maar een aan- of uitstand. Bij een maximale windsnelheid maakt de turbine te veel lawaai en stopt. Nu is het ook mogelijk de wieken in andere standen te zetten, waardoor ze langzamer draaien. In het programma van de windturbine zijn die standen in te programmeren. Bij slagschaduw is dat de stand "uit", bij dag is dat "maximaal" en bij nacht "minimaal". Overdag zijn er nauwelijks klachten over het geluid, terwijl de wieken vaak stilstaan. Het productieverlies in de nacht is daarom te compenseren door de wieken overdag vaker te laten draaien. Met de nieuwe regeling zullen de turbines vaker werken, maar door de uilenveren altijd wel met minder geluid en met minder lawaaiërigere starts en stops. Wat betekent dat voor de overlast? Geluid wordt gemeten in decibels, maar in de beleving van bewoners is geluid hinderlijk of niet hinderlijk. De gespreksgroep denkt daarom dat het goed is om tijdens een proefperiode een belevingsonderzoek te doen over de vraag of de nieuwe regeling inderdaad meer nachtrust brengt.

4. Vragen en discussie oplossingsrichtingen

De gespreksleider dankt de sprekers. Hij wijst erop dat die hebben gesproken over mogelijke oplossingsrichtingen en niet over besluiten. Het is de bedoeling dat die oplossingen de komende tijd verder worden uitgewerkt. Hij geeft de aanwezigen de gelegenheid om vragen, opmerkingen of nog andere opties naar voren te brengen.

Uit de zaal komt de vraag of voor de drie molens hetzelfde circuit geldt. Hij kan zich voorstellen dat de molen bij de A27 meer kan draaien dan de molen dicht bij de wijk. Eneco antwoordt dat de molensoftware maar met één type programma is uitgerust, dat ze ook allemaal dezelfde uilenveren krijgen. De bewonersvertegenwoordiging vult aan met de constatering dat de gespreksgroep geen onderscheid heeft gemaakt tussen bewoners op grond van hun woonplek, dicht bij een molen of verder ervan af.

Een andere aanwezige is zeer sterk voor duurzame energie. Hij hoort dat de oorsprong van de bromtoon nog niet bekend is, maar dat er al wel een oplossing is in de vorm van uilenveren. Hij vraagt zich af wat er voor Houten in het voorgestelde regime aan aantallen zonnepanelen blijft liggen. De bewonersvertegenwoordiging zegt dat bromtoon niets te maken heeft met uilenveren en de uilenveren niets met de nieuwe programmering. Dat zijn drie separate maatregelen die samen tot verbetering moeten leiden, tot vermindering van de overlast en tot meer energieproductie. De wethouder kan geen concreet antwoord geven. Hij heeft in de gesprekken de belangen van de gemeente Houten naar voren gebracht, waar het gaat om de duurzaamheidsdoelstelling. Of de meerproductie gelijk zal staan aan 20.000 zonnepanelen weet hij niet. Het gaat wel de goede kant op.

D66 is benieuwd of de combinatie van bromtoon wegwerken en uilenveren aanbrengen kan zorgen voor herstel van de nachtrust. Bromtonen zijn namelijk een landelijk probleem.

Bijeenkomst Windpark Houten

Bijeenkomst donderdag 27 oktober 2016 met inwoners en andere belangstellenden.

Een ander in de zaal vraagt zich af of het verstandig is alle maatregelen tegelijk te nemen. Dan blijft onduidelijk wat de oorzaak is. Verder vindt hij het vreemd dat de molens bij zonneschijn zo vaak stilstaan. De zon draait immers en elk huis heeft daardoor maar enkele uren per dag het volle licht. Het is niet nodig om al die molens gelijktijdig stil te zetten. De slagschaduw is nooit op alle plaatsen tegelijk. Eneco geeft toe dat het behandelen van de slagschaduw in het begin moeilijk is geweest. Nu zijn er geen klachten meer. Mijnheer vindt dat logisch: de molens staan negen van de tien keer stil. Eneco wil ze graag productie laten draaien, maar daarmee is hij voorzichtig omdat e.e.a. nu goed is ingeregeld. Dat alle maatregelen tegelijk worden ingezet, noemt hij pragmatisch. Hij is niet op zoek naar oorzaken, maar naar oplossingen. Een wetenschappelijk onderzoek heeft dan niet prioriteit.

GL begrijpt het goed dat de molens overdag op volle kracht zullen draaien en 's nachts is er een rustiger tempo en dus ook minder productie. Betekent dat dat de totale productie terug gaat naar 85% of nog lager? Ook wil hij weten wanneer Eneco een dergelijke oplossing kan implementeren. Eneco zegt dat niet is afgesproken welke uren precies de nacht vullen. De nacht, de tijd dat geluid vermeden moet worden, begint nu om 20.00 uur en eindigt om 6.00 uur. Misschien veranderen die tijden nog. Eneco toetst het idee met de bewoners. Als de uitkomst positief is, gaat ze dit doorzetten. Daarnaast is het de vraag of de productie in de nieuwe situatie – met 's nachts minder productie en overdag meer – negatief uitvalt. Misschien is de productie per saldo hoger. De regeling voor de slagschaduw functioneert nu goed. Wat de nabije toekomst betreft: volgende week komt de gespreksgroep weer bij elkaar voor een evaluatie van wat aan ideeën en commentaar is opgehaald. Hij schat in dat men de gepresenteerde ideeën wel wil proberen. Waarschijnlijk start dan een project en worden in twee à drie maanden technische aanpassingen gedaan. Later volgt een belevingsonderzoek dat zich over enige tijd moet uitstrekken. Dat zal zeker een half jaar duren.

CU vraagt hoe de geluidsmeting in zijn werk gaat. Gebeurt dat op de gevels van de huizen? De bewonersvertegenwoordiging antwoordt dat er afgesproken is dat er nieuwe metingen zijn gedaan en nog komen met een gezamenlijk geformuleerde opdracht en uitgevoerd door een geluidsbureau. Sinds februari houdt dat geluidsbureau zich bezig met de bromtoon. Ook 's nachts zijn er al metingen geweest, onder andere bij hemzelf thuis. Een van de bewoners is daar weleens bij geweest, tot 3.00 uur. De omstandigheden kunnen moeilijk zijn: te veel wind bijvoorbeeld, waardoor de microfoons veel geruis oppakken, of er is juist helemaal geen wind. Het is vaak het juiste moment afwachten. De metingen gaan nog steeds door. Een heer in de zaal is benieuwd hoe het geluid dan in werkelijkheid klinkt. De bewonersvertegenwoordiging heeft inderdaad een bromtoon gehoord, maar hij kon niet bepalen of dat dezelfde toon was als bij hem thuis. Mijnheer hoort graag wanneer de resultaten van die onderzoeken bekend zullen zijn. De gemeente stelt dat sprake is van twee verschillende onderzoeken: bromtoononderzoek en het onderzoek dat meet hoeveel geluid er op de gevels komt. Komende donderdag hoort de gespreksgroep de resultaten van de gevelmetingen van dit laatste onderzoek. Eneco weet te vertellen dat er al een bromtoononderzoek is geweest, waarbij de frequentie van de toon was vast te stellen. Daarmee kon ook de bron gevonden worden. De bromtoon blijkt lastiger te definiëren en daarmee is de bron nog niet naspeurbaar. In de zaal is men er nog niet van overtuigd dat de bron zich in een van de molens bevindt. De bewonersvertegenwoordiging wijst erop dat de onderzoeken nog gaande zijn. Er is nog geen eindresultaat. Hij is het met Mijnheer eens dat de bron van de bromtoon nog niet exact bekend is, hoewel het geluid ook bij de windmolens meetbaar is. De presentatie nu heeft ook tot doel andere mensen bij de onderzoeken te betrekken. Het spoor dat de gespreksgroep nu volgt, is tweeledig: aan de ene kant zijn er de geluidsmetingen, de bepaling van de decibellen, aan de andere kant de subjectieve beleving van het geluid: de hinder die men ervan heeft. Beide zijn nodig om de problemen op te lossen. Een van de omwonenden denkt dat de bron van de bromtoon wel bij een molen ligt. Voordat de molens er stonden, was er geen bromtoon. Iemand in de zaal noemt de waterleiding nog als mogelijke bron van de bromtoon. Overigens stelt hij zijn huis ter beschikking als men bij hem wil meten.

Bijeenkomst Windpark Houten

Bijeenkomst donderdag 27 oktober 2016 met inwoners en andere belangstellenden.

Iemand vraagt of het windpark bij Nieuwegein nog invloed op het geluid in Houten kan uitoefenen. Hij vindt het een merkwaardig gezicht als bij de burens de molens volop draaien, maar die bij Houten stilstaan. Eneco noemt Nieuwegein een andere gemeente met andere voorschriften. De molens staan daar ook verder van de huizen af.

VVD hoopt nog iets te vernemen van mogelijke andere oplossingsrichtingen en termijnen. De bewonersvertegenwoordiging zegt dat nog niets vaststaat, maar dat de gespreksgroep voorstellen doet die, gelet op ieders belang, haalbaar zijn. De groep wil nu anderen erbij betrekken en niets erdoor drukken. Er komt een klankbordgroep en op 23 november is er een nieuwe bijeenkomst voor omwonenden met een nieuwe stand van zaken. In de vergadering van gisteren heeft de gespreksgroep wel de wind van voren gekregen. Het wantrouwen dat in de gespreksgroep verdwenen was, heerste nog wel bij de genodigden. De sfeer was constructief en af en toe wel gespannen, maar niet al te vijandig. Uit de zaal kwamen opmerkingen die de vertegenwoordigde omwonenden in de mediationgroep negen maanden geleden zelf hadden gemaakt. De wethouder was blij dat hij plannen naar buiten kon brengen. Hij merkte ook dat er mensen waren, die een paal nog gewoon weg willen hebben. De bewonersvertegenwoordiging kreeg nog te horen dat sommige bewoners het best moeilijk vonden te zien hoe goed de groepsleden het met elkaar konden vinden.

ITH hoort over geluidshinder spreken, maar leest in het evaluatierapport dat de zichthinder als het ernstigste wordt ervaren. Als de molens overdag gaan draaien, zal de zichthinder toenemen. Hij had tijdens een huisbezoek in de tuin gezeten en een stilstaande molen als zeer hinderlijk ervaren. De bewonersvertegenwoordiging moet hem gelijk geven; hij zou zelf liever naar de situatie van vóór 2013 terugkeren, maar Eneco mag daar staan. Wat rest, is werken aan de nachtrust en aan het vertrouwen. Aan het vertrouwen is hard gewerkt en voor de nachtrust zijn er enkele oplossingsrichtingen gevonden. De bewonersvertegenwoordiging wijst erop dat de groep gebonden was aan de opdracht van de raad: herstel van de nachtrust en van het vertrouwen. Mogelijk is zichthinder het volgende gespreksonderwerp.

Uit de zaal komt de vraag of de levensduur van de molens toeneemt als ze een kwart van de tijd niet zouden draaien. Eneco vindt het idee interessant, maar moet daaraan toevoegen dat niet de technische levensduur bepalend is hoelang de windmolens blijven staan, maar de duur van de vergunning.

Een ander vraagt of de opties voor de uilenveren en het nachtprogramma in de plaats komen van de maatwerkvoorschriften of dat ze een aanvulling daarop zijn. De wethouder weet nog niet hoe het zal gaan: of de huidige maatwerkvoorschriften worden aangepast, of de huidige worden ingetrokken en er worden nieuwe gemaakt.

SGP vraagt de groep omwonenden wat er gebeurt als alles gedaan is, maar uit het belevingsonderzoek naar voren komt dat niemand blij is. Ligt dan de discussie weer open? De bewonersvertegenwoordiging zegt het antwoord niet te weten, maar dat in de groep dezelfde vragen naar voren kwamen. Hij kan alleen zeggen dat de taak gedaan is als het vertrouwen en de nachtrust hersteld zijn. Zij durft wel te zeggen dat er zij er vertrouwen hebben in de gesprekspartners. Als een oplossing misschien niet werkt, heeft hij het vertrouwen dat men elkaar toch ergens zal weten te vinden.

5 Sluiting

De gespreksleider sluit hiermee het formele gedeelte af en dankt iedereen voor het werk dat verzet is. Hij meldt dat er eind november een nieuwe bijeenkomst zal zijn. In de tussentijd zal de gespreksgroep, aangevuld met bewoners uit de groepen verder gaan met de oplossingsrichtingen die er nu zijn, en met de nieuwe ideeën die deze avonden zijn aangedragen. Wie nog vragen heeft of zaken nog eens wil nalezen, kan dat doen op www.houten.nl/windpark. Het verslag van de bijeenkomst zal ook daar te vinden zijn.

De gespreksleider sluit de bijeenkomst om 21.50 uur. Aanwezige sprekers blijven beschikbaar tijdens de informele nazit, waar bij een drankje de vragen en discussie kunnen worden voortgezet.